

Список використаних джерел

- Chanpet, P., Chomsuwan, K. & Murphy, E. (2020). Online Project-Based Learning and Formative Assessment. *Tech Know Learn*, 25, 685–705. <https://doi.org/10.1007/s10758-018-9363-2>
- Cruz-Martínez, G. A., Vega-Muñoz, A., Salazar-Sepúlveda, G., & Toledo-Aceituno, P. (2024). Analysis of Studies on Digital Strategy: Bibliometric Research of Three Decades. *Sustainability*, 16(20), 8789. <https://doi.org/10.3390/su16208789>
- Mustafa, M. Y., Tlili, A., Lampropoulos, G., Huang, R., Jandrić, P., Zhao, J., & Panda, S. (2024). Smart Learning Environments: A Bibliometric Study on AI Technologies in Education. *Smart Learning Environments*, 11, 59. <https://doi.org/10.1186/s40561-024-00350-5>
- Palanci, A., Yilmaz, R. M., & Turan, Z. (2024). Learning analytics in distance education: A systematic review study. *Education and Information Technologies*, 29, 22629–22650. <https://doi.org/10.1007/s10639-024-12737-5>
- Skantz-Åberg, E., Lantz-Andersson, A., Lundin, M., & Williams, P. (2022). Teachers' professional digital competence: an overview of conceptualisations in the literature. *Cogent Education*, 9(1). <https://doi.org/10.1080/2331186X.2022.2063224>
- Soroko, N., & Ovcharuk, O. (2025). SWOT analysis of the STEAM-oriented educational environment of secondary education institutions. In *Proceedings of the 8th International Workshop on Augmented Reality in Education (AREdu 2025), co-located with the 6th International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2025)*. CEUR Workshop Proceedings. <https://ceur-ws.org/Vol-4060/paper10.pdf>
- Wang, H., Tlili, A., Huang, R., Cai, Z., Li, M., Cheng, Z., Yang, D., Li, M., Zhu, X., & Fei, C. (2023). Examining the applications of intelligent tutoring systems in real educational contexts: A systematic literature review from the social experiment perspective. *Education and Information Technologies*, 28, 9113–9148. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11555-x>

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Олеся СТОЙКА, д.пед.н., проф.

Інституту педагогіки НАПН України

м. Київ, Україна,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7695-6100>

Кризові умови сучасності – збройні конфлікти, пандемії, природні та техногенні катастрофи – ставлять перед системами освіти безпрецедентні виклики, що потребують переосмислення усталених підходів до організації освітнього процесу. В умовах, коли фізична інфраструктура руйнується, а суспільна стабільність порушується, саме освітні інновації стають ключовим механізмом забезпечення неперервності навчання та збереження людського капіталу нації. Особливо гостро ця проблема постає для України, яка з лютого 2022 року функціонує в умовах повномасштабного воєнного вторгнення.

Поняття стійкості освітньої системи (educational resilience) у міжнародному дискурсі розглядається як здатність системи адаптуватися, відновлюватися та трансформуватися в умовах зовнішніх потрясінь без втрати ключових функцій і цінностей (UNESCO, 2022). Дослідники виокремлюють три виміри стійкості: абсорбційний (опір руйнівним впливам), адаптивний (гнучке реагування на зміни) та трансформаційний (використання кризи як поштовху для системних оновлень) (Fullan, 2021, с. 112).

Освітні інновації в кризових умовах охоплюють щонайменше чотири ключові напрями: цифрова трансформація, гнучкі організаційні моделі, психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу та переорієнтація змісту освіти відповідно до нових реалій. Кожен із цих напрямів реалізується через конкретні інструменти та практики, ефективність яких підтверджена досвідом різних країн і міжнародними дослідженнями.

Цифрова трансформація освіти набула прискорення в умовах пандемії COVID-19 і продовжилася в умовах воєнного часу. Платформи дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams), масові відкриті онлайн-курси (MOOC) та цифрові освітні репозитарії забезпечили доступ до освіти навіть в умовах вимушеного переміщення. За даними Міністерства освіти і науки України, станом на 2024 р. понад 80 % шкіл країни використовують змішані або дистанційні форми навчання (Міністерство освіти і науки України, 2024). Водночас цифровізація загострила проблему нерівного доступу до технологій, що актуалізує необхідність інклюзивних інноваційних рішень, орієнтованих на вразливі групи учнів (Биков & Лещенко, 2022, с. 34).

Гнучкі організаційні моделі передбачають впровадження модульного навчання, ротаційних розкладів, мобільних класів та мережових структур управління освітою, що дозволяють оперативно реагувати на зміну обставин. Досвід Ізраїлю, Грузії та країн Балтії демонструє ефективність децентралізованих моделей управління в кризових умовах, коли центральні органи влади не здатні забезпечити оперативне прийняття рішень на місцях (OECD, 2023, с. 67–70). В Україні в умовах воєнного стану відбулося фактичне перенесення значної частини управлінських повноважень на рівень місцевих органів виконавчої влади та громад.

Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу є невід'ємним складником кризового управління освітою. Травматичний досвід, переживання втрат, вимушена міграція та постійна загроза безпеці формують специфічні психологічні потреби учнів і педагогів. Інноваційні підходи в цьому напрямі включають упровадження практик trauma-informed education, соціально-емоційного навчання (SEL) та цифрових інструментів психологічного супроводу (UNICEF, 2023, с. 28). Особливої уваги потребує підготовка педагогів до роботи в кризових умовах, що передбачає розвиток їхньої цифрової та психологічної компетентності як

ключових складників кризостійкості освітньої системи (Стойка, 2024, с. 198).

Переорієнтація змісту освіти в кризових умовах потребує швидкого перегляду навчальних програм з метою включення компетентностей кризової стійкості, медіаграмотності, критичного мислення та безпекової культури. Концептуальна рамка «освіти для стійкості» (Education for Resilience), запропонована ЮНЕСКО в документах Інчхонської декларації та Цілей сталого розвитку (ЦСР 4), акцентує увагу на формуванні здатності молоді діяти в умовах невизначеності (UNESCO, 2022, с. 14). Для України це означає інтеграцію до змісту загальної середньої освіти компонентів цивільної безпеки, критичного аналізу інформації та патріотичного виховання в поєднанні з євроінтеграційними цінностями.

Системне впровадження освітніх інновацій в кризових умовах потребує відповідної нормативно-правової та інституційної бази. В Україні цю функцію виконують Закон України «Про освіту» (2017), Концепція «Нова українська школа» (2016) та низка нормативних актів, що регулюють дистанційне навчання і психологічний супровід учасників освітнього процесу. Позитивну роль відіграє також залучення міжнародних партнерів – ЄС, ЮНІСЕФ, Світового банку – до фінансування та методичного забезпечення освітніх реформ в умовах воєнного часу (Міністерство освіти і науки України, 2024; UNICEF, 2023).

Однак поряд із досягненнями існують системні ризики та виклики: нерівномірність цифрової інфраструктури по регіонах, кадрові втрати педагогічного корпусу внаслідок міграції та мобілізації, фрагментованість інноваційних ініціатив без їх системної інтеграції, а також ризик зниження якості освіти в умовах пріоритизації доступності. Подолання цих викликів вимагає переходу від ситуативних антикризових заходів до стратегічного планування кризостійкої освітньої системи як інституційної норми (Fullan, 2021, с. 134–136; OECD, 2023, с. 89–91).

Таким чином, освітні інновації в кризових умовах є не лише реактивним інструментом подолання надзвичайних ситуацій, а й стратегічним ресурсом побудови більш стійкої, гнучкої та справедливої освітньої системи. Ефективне використання цього ресурсу потребує скоординованих зусиль держави, педагогічної спільноти, міжнародних партнерів та громадянського суспільства. Для України, яка одночасно веде оборону і здійснює реформи, інноваційна трансформація освіти є не просто доцільною – вона є умовою збереження національного потенціалу та успішної повоєнної відбудови.

Ключові слова: інноваційні технології, кризовий менеджмент в освіті, освітня стійкість, цифрова трансформація, цифровізація освіти.

Список використаних джерел

- Биков, В. Ю., & Лещенко, М. П. (2022). Цифрова трансформація освіти в умовах воєнного часу. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 88(2), 28–41.
- Закон України «Про освіту». (2017). *Відомості Верховної Ради України*, 38–39, ст. 380.
- Міністерство освіти і науки України. (2024). *Освіта в умовах воєнного стану: підсумки 2023/2024 навчального року*. Міністерство освіти і науки України.
- Стойка О. Я. (2024). *Тенденції цифровізації підготовки вчителів в Республіці Польща, Угорщині та Україні*: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Інститут педагогіки НАПН України, 566 с.
- Fullan, M. (2021). *The right drivers for whole system success*. Centre for Strategic Education.
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- UNESCO. (2022). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO.
- UNICEF. (2023). *Education under attack in Ukraine 2023*. UNICEF.

МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Оксана СУРМАЧ, к.істор.н., доц.

ВСП «Педагогічний фаховий коледж Львівського національного університету імені Івана Франка»

м. Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4165-0416>

У тезах розкрито організаційно-педагогічні засади музейно-педагогічної діяльності у закладах фахової передвищої освіти як засобу формування національної свідомості майбутніх учителів початкових класів. Охарактеризовано внутрішні та зовнішні ресурси музейно-педагогічної роботи. Визначено форми музейно-педагогічної діяльності за логікою поступового поглиблення: від тематичних занять у музейному просторі до студентських міні-досліджень з локальної історії. Обґрунтовано педагогічні умови результативності музейної педагогіки, серед яких ціннісна позиція викладача, діяльнісна участь студентів, опора на локальний контекст та системність роботи. Окреслено підходи до оцінювання сформованості національної свідомості засобами музейної педагогіки.

Організація музейно-педагогічної діяльності у закладі фахової передвищої освіти може спиратися на внутрішні й зовнішні ресурси. До внутрішніх належить створення або активізація музейного простору в самому закладі: кімнати історії, меморіального куточка, виставкової зали, цифрового архіву локальної пам'яті, колекції предметів, пов'язаних із професійною традицією. Такий простір має функціонувати як динамічне середовище через змінні експозиції, студентські ініціативи, зустрічі з носіями культурної пам'яті, презентації родинних реліквій і матеріалів